

ЖИВОТЪТ НА БАЛКАНСКИЯ ЧОВЕК

На петъчния пазар в Одрин, сн. Борислава Иванова

СРЕМЧЕВА БАНАТСКА СВАДБА

Даница Трифуњагић

Универзитет у Новом Саду

The paper opens the question of description of weddings in Sremac's novel *Pop Ćira i pop Spira*. The weddings of Melanija and Pera, and Jula and Šaca are observed comparatively, and then the accent of the paper goes to wedding of Jula and Šaca. Deeper analysis of this wedding gives us insight into the customs and private lives in the 19th century because it is possible to conclude that the description of the wedding is authentic for the time. Also, author gives great significance to relations of the customs in the novel and the traditional culture of Serbs. The main theme of the paper is followed by events which are prior to the wedding, but are crucial to the complete understanding of Sremac's methods and imagination. Comparative analysis of the two weddings shows the contrast between rural and urban customs, and it is safe to say that it is also a contrast between tradition and the lack of it, with the writer's sympathies oriented towards the traditional and the rural.

Key words: Sremac, wedding, traditional culture, Banat, customs.

Рад се базира на приказу свадби у Сремчевом роману *Поп Ћира и поп Спира*. Меланијина и Перина, и Јулина и Шацина свадба су посматране компаративно, а акценат остаје на Јулиној и Шациној свадби, која у себи садржи више традиционалних елемената, а тиме и више материјала за анализу. Кроз овакву перспективу добијамо увид и у приватан живот човека 19. века. Компаративна анализа двеју свадби доноси разлике између обичаја који су карактеристични за село и град, или за постојање и нестајање традиције, у којима Сремац несумњиво даје предност традиционалним вредностима.

Кључне речи: Сремац, свадба, традиционална култура, Банат, обичај.

У *Поп Ћири и поп Спири* Стевана Сремца свадбу можемо слободно означити као највишу тачку читавог романа до које се градативно стиже. Оваквом атрибуцијом аутоматски јој додељујемо повлашћено место у делу, те остале елементе, мотиве, епизоде у роману одлучујемо да посматрамо кроз призму овог догађаја. Меланијиној и Периној, као и Јулиној и Шациној свадби претходи низ парчића мозаика, који читаоца обавештавају о важности свадбе за становнике Сремчевог романа.

На првим страницама романа, где се упознајемо са поп-Ћиром и поп-Спиром, Сремац одлучује да карактере ликова ослика кроз надимке поп Кеса и поп Хала, а при том објашњава како су их добили. Оба надимка су наденута поповима управо на свадби – Спири када је купио новчиће које је кум бацио (поп Кеса), а Ћири када је

појео пуну вешкорпу крофни (поп Хала).¹ Два детаља започињу сликање банатске свадбе, и то обичајем да кум баца новчиће, који је и данас присутан,² и незаобилазном гозбом. Крофне нису једино чиме се званице госте, што у истом поглављу сазнајемо, опет, карактеризацијом “господина попе”, како то Сремац воли да каже, који бира све најбоље месо. Прождрљивост попова³ је приказана на више места у току читавог романа, а нарочито је успела реченица, која описује љубав попова према крофнама, да је то „непобитан факат, познат сваком правом сину наше свете православне цркве“ (Сремац 1989: 8). За попове се, такође, каже и да су обавезни гости на свадби, што, уз још мноштво реченица које је Сремац посветио поповима и свадби, писцу допушта да у једном маху упозна читаоца са два важна елемента романа.

О свадби, са прегршт хумора, говори и епизода о удовици Савки, која се три пута удавала, а којој се у сну јавља покојни муж да јој да благослов да је још једном преуда. Овде нам се, осим искусне удаваче (а и удовице) јавља и мотив пророчког сна. О читавој епизоди детаљније пише Љиљана Пешикан-Љуштановић (Пешикан-Љуштановић 2009), док нама ови детаљи служе да дамо кратак закључак да свадба код Сремца укључује и овакве ситуације, о којима се увек мање лагодно и ређе збори.⁴

Поп Тира и поп Спира је, пре свега, хумористични роман, те се и традиција осветљава кроз хумор, али, морамо назначити, кроз „доброћудни хумор“ (Пешикан-Љуштановић 2009: 53). Тако још једна свадба која претходи Јулиној и Меланијиној, а о њој попови сазнају у биртији на путу за Темишвар, говори о удаји бирташице и њеној срећи што је бирташ „већ читаву недељу дана није тук'о, а све через венчања“ (Сремац 2011: 160). Ова сцена ће нас свакако насмејати, али и указати на важност удаје у свим слојевима друштва, тог изузетно битног обреда прелаза у животу девојке.

Сремац се суптилно и без задњих намера руга традицији приказом младића и девојака који играју коло (где се заљубљују, а потом најчешће и узимају) испод јаловог дуда. Родно дрво симболише плодност, која је навелико апострофирана и приказом

¹Напоменућемо да Сремац у оваквим карактеризацијама попове не раздваја, односно и сам каже да се описи односе на обојицу. О томе сведоче и сличности у именима попова и попадија, која могу збунити читаоца, а са том намером и јесу ту, јер суштинске разлике између два пара нема. (Пешикан-Љуштановић 2009).

²Подразумева се, уз повике: „Куме, изгоре ти кеса!“

³Сремац причу о грамзивим поповима провлачи и кроз друга своја дела. Један од можда најбољих примера јесте онај из приповетке *Јунак дана или „његов дан“* у којој Сремац за попове каже да су први сели за сто, те да је „један наоштрио нож о тањир, други везује чврсто око врата салвету као да ће годиновате за столом, а трећи турио браду у мантију (и закопчао мантију) да му не смета брада при јелу“ (Сремац 1977: 38).

⁴Треба ипак напоменути да поновно удавање није било преседан, чак је било и уобичајено, јер је жени могло бити тешко да сама води домаћинство (Поповић, Ристовић, Тимотијевић 2011).

младића, а нарочито девојака у колу, а јаловост дрвета доводи до неспоразума у повезивању слике и симбола, а тиме и до комичног ефекта. Да се овај јалови дуд није случајно нашао у сред кола, говоре нам два (наглашава Сремац) родна дуда у поп Спириној авлији, Јулином дому. Јула је одраз сеоске девојке, која мужа и породицу ставља на приоритетна места, те родно дрвеће овде симболише и њено потоње стварање (можемо рећи и рађање) породице. У Ћирином, односно Меланијином дому овакав, ни сличан опис не налази места, што је сагласно са њеним карактером и одсуством потомства, а тиме и плодности, у епилогу романа.

Елементи традиције, или њихово одсуство, који претходе свадби, могу се видети и у односу између младића и девојака. Меланија Перу осваја отвореним ласкањем и очитом, свесном употребом увежбаних реченица и покрета, за шта је заслужно „немецко образовање“, што, на први поглед, тријумфује у односу на Јулин неспретни приступ.⁵ Но, однос између Меланије и Пера се исцрпљује у, можда ћемо искористити прејаку реч, али ипак: заводљивим разговорима, шетњама на очиглед комшија, Меланијином улепшавању, а понајвише – труду да се варошки живот и понашање покажу као највиши принцип. Овакав приступ љубави, и животу уопште, се урушава у потпуности у последњој глави романа, где се Пера каје што је лакомислено потпао под чари варошких трикова. Са друге стране, у односу Јуле и Шаце нарочито је наглашен значај традиционалне културе и усмене књижевности. Њихов први сусрет, у којем се рађају симпатије, дешава се на капији између поп-Спирине и тетка-Макрине баште, дакле – на граници. У традиционалној култури гранични простор је често повезан са процесом иницијације, који за Јулу и Шацу управо почиње на тараби између две баште. Даље, Јула и Шаца комуницирају народним, или песмама са елементима усмене поезије. Доминантна Јулина особина је, у интеракцији са Шацом, скромност, која се у традиционалној култури истиче као једна од најважнији девојачких особина. Да Сремац није случајно акцентовао управо ову особину, говори нам и поп-Спирина песма, коју је својевремено певао попадији Сиди, а која велича девојачку скромност и чедност (Сремац 1989).

Овако представљени ликови двеју девојака откривају нам још једну ствар – Пера и Шаца се, иако на први поглед није тако, показују као пасивни у односу на Јулу и Меланију. Да појаснимо: О Шаци су биле познате извесне приче које су га

⁵Можда најбоље поређење Меланије и Јуле даје управо Пера. За Меланију каже да је дуплована ружа, а за Јулу да је љубичица (Сремац: 1989). Ружа свакако асоцира на високу лепоту и заводљив мирис, она је, рецимо и то, краљица цвећа, док је љубичица нежна и скривена у трави.

повезивале са другим девојкама, но, од како је упознао Јулу, до изражаја долазе само његове позитивне особине и жеља за озбиљношћу, женидбом, професионалним усавршавањем. Подсетићемо и да је Шаца напустио школу, те да је био брица, док није ступио у контакт са Јулом. Перин случај је још очитији. Он, по упознавању са Јулом, бива одушевљен њеном скромношћу и стидљивошћу. Потом на сцену ступа Меланија, која га потпуно заокупљује својим варошким чаролијама. Ипак, на крају романа, Пера жали што је одабрао Меланију, и то нам говори да је његов живот могао бити потпуно другачије извајан под утицајем друге жене.

При сагледавању двеју судбина младих парова, Сремац одлучује да покаже разноликост и у погледу достизања вишег нивоа, да тако кажемо, у њиховим односима. После обостраног заљубљивања, у патријархалној средини, логично, следе просидба и свадба. Но, родитељи прво морају дати свој пристанак. Док у случају Меланије и Пере све тече глатко, и већ од тренутка када Меланија од Јуле преузима примат знамо да је оно што следи свадба, Јулина и Шацина ситуација је нешто другачија. Шаљива песма коју пева Нића боктер чини да се Шаца и Јула осрамоте, али и да се Јули забрани сваки контакт са Шацом. Поп Спира и Сиде не желе да њихова кћерка, а тиме и породица, буду извргнути руглу, те желе да очувају углед забраном виђања. Ни Шацина лоша репутација (или бар лошија од Перине, који се намеће као неко са киме се Шаца пореди) не помаже да се ситуација изглади. Ипак, Јулина искрена љубав, Сидино разумевање, али и сазнање да Шаца није пробисвет каквим се могао учинити, убеђују поп-Спиру да допусти ову љубав. Тако Сремац представља две могуће ситуације, једну без, а једну са препрекама. Морамо, најзад, приметити да писац не прихвата као могућност трећу, у народу неретку ситуацију, а то је крађа девојке⁶. Ова ситуација свакако поседује хуморни потенцијал, што је, можемо рећи, главни покретач Сремчевог романа. Но, читавим романом се ипак протеже мирна, идилична атмосфера банатскога села, која би оваквим потезом била потпуно урушена и управљена у другом смеру. Још један разлог за избегавање оваквог решења је и, видећемо, Сремчева наклоњеност традиционалном, сеоском и искреном, за шта би овакво кршење обичаја било ипак превелики преступ.

Осим породице и младенаца, који су обавезни учесници у свадби, Сремац издваја неколико ликова, који заправо могу представљати типове званица који се

---

⁶ За крађу девојке су постојала два разлога – или је девојка заиста бежала са својим драгим, јер родитељи нису давали пристанак, или је крађа вршена по договору, јер родитељи нису имали довољно средстава за реализовање свадбе.

очекују на свакој свадби. То су, у роману *Поп Тири и поп Спира*, Совра гајдаш, Нића боктер, фрау Габријела и Аркадија. Совра гајдаш јесте музичар, без којег, како и сам Сремац каже, не може да прође ниједно весеље. Нића боктер је онај тип који одржава атмосферу, смишља пошалице, а каткад и ругалице, и који не дозвољава гостима да се досађују. Фрау Габријела је локална „покућарка“ (Максимовић 2011: 12), сеоска трачара, која, најблаже речено, разноси вести. Она је и неудата, иако је њено време за удају давно прошло, па паорима служи за шалу и подруживање. Своју улогу потврђује пеховима на свадбама (падом из кочије на Меланијиној, и песмом „на фронцле“ коју јој певају на Јулиној свадби). Но, није ни све на фрау Габријели негативно интонирано – Сремац јој одаје признање да је неизоставна (иако често и непозвана) помоћ при припремању свадбених дарова, младине хаљине и слично. Дакле, тип жене која је свугде присутна и у све се меша – и кад треба, и кад не треба. Аркадија, на послетку, има нешто симболичнију улогу од претходно описаних. Љиљана Пешикан-Љуштановић примећује да Аркадија има улогу медијатора (Пешикан-Љуштановић 2009), што се јасно види у сцени где је он у улози проводације и носи Шаца пошу коју му Спира шаље, као знак да је слободно да дође у просидбу. Сремац свог медијатора не пушта да обавља улогу без имало хумора, те овај посредник и помоћник обавља своје функције најпре због сопствене користи. Он је паметан и свестан да ће и њему бити боље, уколико је и његовим „надређенима“ добро. Горан Максимовић примећује да је Аркадија ренесансни лик слуге помагача (Максимовић 2011), али то се највише види у његовом односу са поп-Спиром, што није у вези са свадбом, па се на томе нећемо задржавати.⁷

Од читаве Меланијине просидбе, писцу се чинило довољним да каже да је попадија Перса незадовољна што се Јула верила пре Меланије, те је стога одлучила да Меланијина свадба буде пре Јулине. Јулина просидба завређује доста више простора, у којем Сремац наставља сликање етнографски верне банатске свадбе, како је атрибуира Љиљана Пешикан-Љуштановић (Пешикан-Љуштановић 2009). Као знак да су просци добродошли, поп Спира по Аркадији Шаца шаље на дар црвену пошу. Сличан обичај је у Банату био познат под називом „марамисање“, а сматра се да је наслеђен из времена када није било црквених венчања већ су се „младенци добацивањем

⁷Споменућемо само епизоду са кашњењем поп-Спире на јутрење, или Аркадијин генијални план да поп-Тири подметну коњски зуб. Ренесансност у његовом лику се огледа управо у тој довитљивости, али и користољубивости коју Аркадија поседује. Сетимо се само Помета Трпезе из *Дунда Мароја* који своме господару помаже, али му је ипак најбитније да напуни стомак (одатле и надимак Трпеза).

марамнице“ (Станојловић 1999: 20) обећавали једно другом. Свакако да се два поменута обичаја не подударају, али ћемо назначити и да је Јула на тој марами извезла српски грб, те да је практично марама Јулин дар Шаца. После Аркадијевог „позива“, Шаца у прошевину долази са Кипром нотарошем, његовом супругом и тетка-Марком, који уместо њега говоре шта он доноси у брак, док са друге стране попадаја Сида набраја Јулин мираз. Ово је свакако запажен свадбени обичај који се не може ограничити на подручје Баната, с тим што је са младожењом најчешће долазио отац, који се у роману ни на једном месту не помиње. „Званични део прошевине био је и свршио се“ (Сремац 2011: 190), а за њим је уследило весеље. Низ детаља сведочи о зближавању и симболичном рушењу граница између двоје младенаца. Јула Шаца први пут каже „ти Шандоре“ (Сремац 2011: 191), а нешто конкретније је стварно рушење тарабе између тетка-Макрине и поп-Спирине баште. Дакле, прошевином је отпочело спајање живота Јуле и Шаце.

Најзад стижемо и до двеју свадби, које и јесу наше основно интересовање. Прво морамо приметити време које је одабрано за одигравање ових значајних догађаја. Меланијина свадба се одвија после Божића, а Јулина на Ђурђевдан. Зимско доба, резервисано за Меланијину свадбу, у традиционалној култури, повезује се са смрћу, неплодношћу, а и без уплитања традиционалне културе, јасно је мировање природе. Са друге стране, пролеће⁸ је време бујања вегетације, и највећа асоцијација на њега нам је управо плодност. Свакако да је Сремац овакво или слично мишљење имао на уму, што се нарочито може видети на крају романа, где се Јула остварује у улози мајке, односно, оправдава своју пролећну свадбу и плодност која се са њоме повезује, док Меланија остаје сама у свом јаловом варошком животу. Даље, Ђурђевдан је „празник оживљене природе“ (Кулишић 1970: 130), којиме се одваја летње од зимског времена. Сремац није могао да одабере празник који више симболише бујање и слављење живота (у сваком смислу) од овог. Сремац Меланијину свадбу, како рекосмо, смешта после Божића. Уколико сагледамо овај детаљ из угла традиционалног поимања света, чини се да писац не жели чак ни да наговести плодност или кретање ка летњем времену, што је веома лако могао учинити померањем свадбе само неколико дана унапред – на Богојављење, за које се сматра да је празник када се завршавају Некрштени дани (Кулишић 1970: 34) и доминација стагнације, смрти природе, и демонског (које за

---

⁸У традиционалном поимању света, време се сагледава као летње и зимско, али пошто роман не тумачимо само у кључу традиционалне културе, подразумева се да допуштамо себи да у причу уведемо и пролеће.

нашу причу нема значаја). Дакле, и у овако ситном детаљу Сремац даје предност традиционалним вредностима.

Даљи токови весеља описани су у видљивим супротностима. Меланијина варошка свадба се још једном Сремцу чини мање занимљивом. Писац има наизглед озбиљан приступ опису важног догађаја, који се ситницама разотрива и нестаје у хумору. Тако је код Меланије и Пере „сав nobлес тога места био [је] заступљен“ (Сремац 2011: 196), а потом се за тај исти nobлес подругљиво каже да се „потрпаше [се] по шесторо-седморо у кола“ (Сремац 2011: 196). Сремац говори о варошким играма на Меланијином венчању, али и о Соври гајдашу који је „дувао у гајде онима у кујни и авлији“ (Сремац 2011: 196). Очигледан је напор да свадба буде отмена и варошка, али се открива шта је испод маске – оно паорско од чега Меланија и Перса покушавају да побегну. Кулминација Меланијине лоше нашминкане свадбе јесте Сремчево бележење да је весеље трајало до четири сата (права nobлес свадба), а да је потом настало „једно бесно и лудо српско утркивање и подвикивање“ (Сремац 2011: 197). Сватови су, чини се, дали себи одушка. Управо је овај детаљ интересантан из етнографске перспективе. Исти обичај бележе Александар Станојловић који каже да сватови „јуре пастуве кроз главне улице“ (Станојловић 1999: 15) и Милица Стојадиновић Српкиња када прича у утркивању муштулугција (Стојадиновић 1990). Прича о обичајима на Меланијиној свадби завршава се одласком погачара у кућу младенаца недељу дана после свадбе, што је обичај карактеристичан за српску свадбу. Наиме, ради се о одласку родбине у младин нови дом и ношењу дарова (првенствено погаче, по чему је обичај и добио име).

Јулина свадба може се видети кроз паралелизам макрослике и микрослике, што је једна од одлика усмене књижевности, где често небески догађаји претходе или наговештавају земаљске. У Сремчевом роману је то постигнуто на мало мање транспарентан начин. Са једне стране имамо велики празник, Ђурђевдан, пролеће, читаво село које је окићено јоргованом и селеном, све наизглед случајно, док са друге стране имамо свадбу једног пара (коју ћемо свакако детаљније анализирати). О величини и важности Јулине и Шацине свадбе говоре и коло и весеље који се преливају из поп-Спирине авлије. Затим, назначавају се детаљи попут присуства пет гајдаша, весеља које траје читав дан и читаву ноћ, а које је закључено изјавом Ниће боктера да нема потребе да он пази на село, јер га сам Свети Ђорђе чува (Сремац 2011). Добрим знамењима која прате свадбу прикључује се и Аркадија, који испаљује

прангије. Овај податак упоредићемо са прављењем буке на свадби, која је ту да растера демоне и заштити младенце.

Читаво ово изобиље, које се каткад чини и помало хиперболизованим није ограничено само на „спољне“ факторе о којима смо управо говорили, већ потиче управо из куће, из породице. Сремац пажљиво описује припремање укућана, а нарочито младенаца за свадбу. Попадија Сида спрема богат ручак за сватове (између осталог, и да би надмашила попадију Персу), „старији се обређују шљивовицом (која је Јулиних година)“ (Сремац 2011: 202), а поп Спира је одређен као поштовалац и љубитељ старих српских обичаја. Када је реч о девојачкој спреми, Сремац каже да „никад ваљ'да ниједна попина ћерка није била тако опремљена као Јула попина“ (Сремац 2011: 198). Шацено нарочито спремање заслужило је веома леп део у роману, а нарочито нам западају за око марама (већ поменуто) која је Јулин дар, и кошуља коју је Шаца сестра извезла. Уобичајено је, што видимо из разних етнографских описа свадбе, али и из усмене књижевности, да млада младожењи дарује кошуљу, али је Сремчева одлука да напише да је кошуља дар од сестре можда још већи доказ о аутентичности описа, јер обичаји варирају од места до места. Најлакше је, заправо, послужити се готовим сведочењима и записима, у оваквим описима. Шаца носи и шешир украшен ковиљем, који у традиционалној култури има заштитну функцију. Када смо већ код тога, можемо споменути и девера, који свој шешир украшава чапљиним пером. Перје се често употребљавало у магијске сврхе, а постојао је и обичај да млада носи перјаницу, која је, између осталог, била украшена и пауновим пером, које је штитило од злих очију. Није искључено ни да је деверово перо могло да има сличну функцију.

Јасан је и однос дара и уздарја, који је изузетно битан у традиционалној култури. Осим дарова младожењи, дарује се и гостима. Сремац назначавача да се сватовима дели рузмарин, а коњима пешкири (што су и данас, у истом или сличном облику, присутни обичаји), и ту видимо однос где се сватовима дарује, а они као уздарје добрим жељама и весељем младенцима обезбеђују прелазак у виши социјални ступањ (или обред прелаза).

Стари сват, кум и девер, веома важни учесници у традиционалној свадби, са нарочитом улогом која се тиче заштите младенаца, при опису Меланијине и Перине свадбе се уопште не помињу. Код Јуле и Шаце, са друге стране, без сумње заузимају веома важно место. Девер се речима „'ајд', девере, 'ајд', златан прстене“ (Сремац 1989:

298) позива да оде по младу, а стари сват тражи од Јуле да му пева, што она не може да одбије. Управо нас они доводе до још једног важног сегмента Сремчеве банатске свадбе – усмене књижевности.

Љиљана Пешикан-Љуштановић примећује да Сремац уноси усмену књижевност у виду микрожанрова, те да су песме које јунаци певају мешавина грађанске и народне лирике (Пешикан-Љуштановић 2009), и то се свакако односи на читав роман, а не само на свадбу. *Поп Ђира и поп Спира* нам доносе предања, изреке, пословице, лирске песме, и још штошта што на њих сличи. Јула, док се ситуација са Шацом још чини неразрешивом, каже „ил' за њега, ил' у Тису с брега“ и додаје „што рекли паори“ (Сремац 1989: 256), што сведочи и о коришћењу народних умотворина, али и о својеврсним формулама (ако их тако можемо назвати), које умотворине прате. То „што рекли паори“ или сличне реченице, говоре о раширеном коришћењу и усменом пореклу изговореног. Такође нас могу подсетити и на формуле којима почињу предања, у којима се инсистира на веродостојности испричаног. Изрека коју је Јула употребила јесте, можемо слободно рећи, локална, јер се помиње Тиса, те ћемо претпостављати да ће је најчешће користити људи који живе у њеној непосредној околини, али Сремац користи и оне општепознате попут „ја босиљак сејем, мени пелен ниче“ (Сремац 1989: 251).

На самој свадби, како у правој, традиционалној свадби, тако и у Сремчевој, постоји одређени протокол песама или уопште поменутих кратких усмених жанрова. Тако девојке Шаца, по доласку код Јуле довикују „сниска стреја, висок ђувегија“ (Сремац 1989: 298), што велича младожењу. Нешто пре тога, при Шацином спремању, сестре му певају: „Оправ' се, оправ', брате Шандоре! / Да ми идемо по твоју љубу, / По твоју љубу, по нашег слугу; / Тебе да љуби, а нас да служи!“ (Сремац 1989: 298). Ова традиционална представа младе која треба у новој кући да буде послушна, нашла је место у многим народним песмама са истом тематиком.⁹ Са друге стране, Јули певају: „Док стане туђа плести па клети, / И туђа рука косу крзати, / А ти ћеш, Јуло, онда плакати, / Онда ћеш своју спомињат мајку: / Ој, мајко моја, ој него моја!“ (Сремац 1989: 298). Овакви стихови треба да подсети девојку на оно што оставља у свом девојачком дому и уопште тугу због растанка са родитељима, и такође пандане налазе и у другим

⁹На пример у стиховима: „[...] Кад је снаха у двор улазила, / По двору је срећу донијела, / Свекровима – хитро послушење [...]“ (Линк: <https://sites.google.com/site/lektireveselaskola/knjizevnost/porodicne-lirske-pesme>). Приступљено: 12.4.2016).

лирским песмама.¹⁰ Нећемо изоставити ни попадију Сиду у којој се мешају срећа и туга због ћеркиног одласка. Да не буде све тако озбиљно, постарао се Нића боктер својим шаљивим песмама и доскочицама, које не дозвољавају да атмосфера спласне. Једна од шаљивих, доброћудно шаљивих је упућена и Ержи која се, тобоже, прави невешта, па јој певају: „Ја сам мала, не знам ништа,/ Метите ме код огњишта,/ Да кувари ватру пире,/ а на мене руке шире! Ију-ју, ију-ју!“ (Сремац 2011: 203). Овакве, благе верзије, прерастају у ругалице, које нисмо имали прилике да прочитамо, али је фрау-Габријелина реакција посведочила да их је било. Шаљиве и песме „с фронцлама“ (Сремац 2011: 205) чине да читалац добије осећај да се на свадби прави залет, од почетне умерености до разузданости. Ово је карактеристика традиционалне свадбе, где, када се гости у потпуности опусте, да искористимо еуфемизам, до изражаја долази смеховно и еротско. Иако нам се то може учинити прекомерним и вулгарним, такве песме су у функцији призивања плодности, која јесте насушна младенцима. Усмена књижевност се не исцрпљује у примерима које смо навели. Сремац читаоца, чини се, покушава, низањем песма и сликањем атмосфере, да постави у улогу госта, у чему и јесте успешан. Крајњи исказ да се „годинама [се] спомињала Јулина свадба“ (Сремац 2011: 208) служи да запечати све претходно наведено, те да обезбеди позитивност (у сваком смислу) младенцима, али и коначан тријумф традиционалне, сеоске, над варошком свадбом.

Закључујемо: Сремац успева да само једном епизодом, наизглед равноправном са многима у роману, покаже своју, до тада, не баш видиву наклоност ка попу Спири, и то пре свега због његових симпатија према традиционалном и паорском. Затим, открива се и Сремчев однос према градским новотаријама, које, како видимо, немају дубљег смисла. У ових неколико епизода и реченица о свадби, које се протежу кроз читав роман, а важније место добијају на самом крају, сазнајемо и о приватном животу мештана банатског села у XIX веку, као и о, можемо сада већ и са сигурношћу рећи, тадашњим обичајима везаним за свадбу и ономе што јој претходи. Важност усмене књижевности је неспорна, јер се кроз њу исказује однос према традиционалним вредностима. Сремац, на послетку, допушта читаоцу да одабере шта ће понети из *Поп Пире и поп Спири* – пуко уживање у изванредном хумору, препричавање наизглед (а

¹⁰Упоредимо стихове: „Мучи, не плачи, душо девојко!/ Твоја ће мајка већма плакати./ Већма плакати, тебе жалити,/ кад твоје друге на воду пођу,/ а лепе Руже на води нема,/ ни лепе Руже, ни воде хладне.“ (Линк: riznicasrpska.net/knjizevnost/index.php?topic=463.0. Приступљено: 12.4.2016.)

можда и заиста) веродостојних предања, епизода и досетки, или аутентичну традицију која је сакривена дубље, али је и, пристрасно ћемо рећи, сразмерно вреднија.

Библиографија

- Кулишић и др. 1970:* Кулишић Н. Српски митолошки речник. Београд: Нолит, 1970.
- Максимовић 2011:* Максимовић Г. Градови Стевана Сремца У: Стеван Сремац. Нови Сад: Издавачки центар Матице српске, 2011.
- Пешикан-Љуштановић 2009:* Пешикан-Љуштановић Љ: Усмена књижевност и традиционална култура у роману 'Поп Ћира и поп Спира У: Усмено у писаном. Београд: Београдска књига, 2009.
- Поповић и др. 2011:* Поповић М. Историја приватног живота у Срба. Београд: Клио, 2011.
- Сремац 1977:* Сремац С. Дим у дим. Београд: Просвета, 1977.
- Сремац 1989:* Сремац С. Поп Ћира и поп Спира. Београд: Нолит, 1989.
- Сремац 2011:* Сремац С. Стеван Сремац. Нови Сад: Издавачки центар Матице српске, 2011.
- Станојловић 1999:* Станојловић А. Српска свадба у Јужном Банату крајем XIX века. Нови Сад: Архив Војводине, 1999.
- Стојадиновић Српкиња 1990:* Стојадиновић Српкиња, М. Из колебе у двореве господске. Нови Сад: Матица српска, 1990.
- Линкови:
- <<https://sites.google.com/site/lektireveselaskola/knjizevnost/porodicne-lirske-pesme>>. [12.4.2016].
- <riznicasrpska.net/knjizevnost/index.php?topic=463.0>. [12.4.2016].